

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

HAGYOMÁNY ÉS ÉRTÉK

*Állam- és jogtudományi tanulmányok a
Károli Gáspár Református Egyetem fennállásának 20. évfordulójára*

Necesse est heredis substitutio?

Észrevételek az Új Polgári Törvénykönyvnek az utóörökléssel kapcsolatos szabályaihoz

I.

A magánjog tudományában többször és több módon elhangzott ama vélemény, hogy az öröklési jog a jogrendszer egyik leginkább időtálló jogterülete.² Ennek nyilvánvaló magyarázata, hogy az öröklési jog a halál mint biológiai tény jogi következményeire reflektál, hiszen az ember halálával bekövetkező magánjogi jogkövetkezményeket kívánja különböző módon rendezni. Ugyanakkor paradox módon az is igaz, hogy míg például a római jog az öröklést mint a házközösség fennmaradásának alapvető eszközét tekintette, úgy ma az öröklés nyilvánvaló módon individuális és vagyoni jogi jelenség.

Mégis, az öröklési jog korszakokon és társadalmi rendszereken átnyúló, időtálló jellegére figyelemmel úgy véljük, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem jubileumi kötetébe egy, az öröklési jog egyik részterületét tárgyaló tanulmányunkkal fejezzük ki tiszteletünket.

Az utóöröklés (*substitutio pupillaris*) a római jogban is ismert öröklési jogi jogintézmény volt, voltaképpen a végrendelezési szabadság kifejeződésének fontos eszköze.³ A *substitutio pupillaris* lényege abban foglalható össze, hogy az örökhagyó *paterfamilias* a hatalma alatt álló serdületlent végrendeletében örökössé nevezi. Arra az esetre pedig, ha az *impubes* még serdületlen korában – tehát még végrendelezésre képtelen állapotban – halna el, az örökhagyó megnevezi azt a személyt, a *pupillariter substitutum*, aki ebben az esetben válik örökössé. (Arra vonatkozólag, hogy ki tekinthető az atya hatalma alatt állónak, mindig a *paterfamilias* halálának időpontja az irányadó.) A klasszikus szabályok szerint a *substitutus* inkább az atya és nem a *pupillus* örököse. A *substitutio quasi pupillaris* lényege tömören az, hogy az örült, elmebeteg gyermek részére is rendelhető a *substitutio pupillaris* már említett szabályai szerint *substitutus* bizonyos kivételek figyelembe vételével. A római jogból ismert jogintézmény lényege az, hogy az elsősorban örökösnek kinevezett személyt az öröklés megnyíltá, örökös pozíciója megszerzését követően egy meghatározott időponttól avagy feltétel bekövetkeztétől fogva egy másik személy váltja fel az öröklésben.

Ilyen módon tehát, szemben az örökös helyettesítéssel, melynek során amennyiben az első sorban kinevezett örökös nem tudna örökölni az örökség megnyíltakor, helyette

¹ E-mail: booc.adam@kre.hu

² Lásd például: FÖLDI Á. – HAMZA G.: *A római jog története és intézményei*. Budapest, 2010. 593. o.

³ Az utóöröklésről a római jogban lásd különösen: BOÓC Á.: *Az utóöröklés a római jogban, javaslatok a jövőbeni magyar szabályozásra*. Közjegyzők Közönye, 4 (2002). 3-18.o. A végrendeleti szabadság kérdéséhez lásd: SZÁSZY-SCHWARZ G.: *A végrendeleti szabadság a római jogban*. Budapest, 1881. Az utóöröklésről az újabb szakirodalomban összefoglalóan lásd: TÓTH Á.: *Az utóöröklésről*. Közjegyzők Közönye 9 (2001). 3-15.o.

a szintén az örökhagyó által kinevezett helyettes örökös örököl, utóöröklés esetében a végrendelező voltaképpen kétszeres öröklésről gondoskodik végakarataiban, mivel az előörökös öröklését követően mindenképpen fog örökölni az utóörökös is. (A helyettes örökös – a római jogban *substitutio vulgaris*, közönséges helyettesítés – ugyanis csak abban az esetben fog örökölni, amennyiben az elsősorban kinevezett örökös valamilyen okból nem tud vagy nem képes örökölni.)

II.

Az utóöröklés hazai jogunkban meglehetősen változatos képet mutat, arra figyelemmel, hogy amíg a régebbi magyar magánjog azt lehetővé tette, addig hatályos jogunk kifejezetten tilalmazza.⁴ Az 1900. évi általános polgári törvénykönyv javaslat, az 1913. évi javaslat, és az 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat Mjt. is egyaránt ismeri, engedélyezi és részletesen szabályozza is az utóöröklést.

Sajátossága a régebbi magyar szabályozásnak – egyebek mellett – az, hogy amennyiben az örökhagyó halálakor még meg nem fogant személyt nevezett örökösnek, úgy azt születése esetére utóörökösnek kell tekinteni, arra figyelemmel, hogy közvetlen örökös csak az lehet, aki az örökhagyó halálakor életben van. Szintén lényeges jellegzetesség a maradék utóöröklés intézménye (*fideicommissum eius quod supererit*), mely szerint úgy is lehetséges utóörököst nevezni, hogy az utóörökös csupán az örökhagyó halálakor fennmaradó vagyont kapja. Ebben az esetben az örökös élők között visszterhes ügyletekkel a vagyon felett ugyan rendelkezhet, de sem ajándékozások, sem halál esetre szóló rendelkezés által az utóörökös jogát nem csorbíthatja.⁵ Látható módon a régebbi magyar magánjog széles körben teszi lehetővé az utóöröklést. Itt kell megjegyezni azt is, hogy az utóöröklést számos külföldi jogrendszer is engedi, itt és most példaként a német és az osztrák jogra kívánunk hivatkozni.

A BGB 2100. §-a letisztult formában az alábbiak szerint határozza meg az utóöröklés fogalmát az alábbiak szerint: „*Der Erblasser kann einen Erben in der Weise einsetzen, dass dieser erst Erbe wird, nachdem zunächst ein anderer Erbe geworden ist (Nacherbe).*”

A német jog kapcsán feltétlenül kiemelést érdemel a joggyakorlatban gyakran előforduló, utóöröklést tartalmazó intézmény, a BGB 2269. §-ban szabályozott *Berliner Testament*. A *Berliner Testament* voltaképpen a házastársak közös végrendelete, amelyben egymást kölcsönösen egymás örököseivé nevezik ki, azzal, hogy a túlélő házastárs halála után az örökséget egy harmadik személynek, – rendszerint a házastársak gyermekének – kell kiadni.

E harmadik személyt eljárási szempontból a túlélő házastárs örökösének kell tekinteni, de, arra figyelemmel, hogy rendelkezése a házastársak közös végrendeletében került sor, alapvetően utóörökösnek tekintendő.⁶ A *Berliner Testament* jogpolitikai célja egyértelmű,

⁴ Az utóöröklésről a régebbi magyar jogban lásd különösen: Boóc Á.: *Az utóöröklés jogintézménye a magyar magánjogban*. Közjegyzők Közlönye, 6 (2002). 3-15.o.

⁵ Lásd: SZLADITS K.: *A magyar magánjog vázlat. II. rész*. Budapest, 1933. 443. o.

⁶ A *Berliner Testament* a hagyományra (*Vermächtnis*) nézve is tartalmaz rendelkezést, mely szerint a közösen rendelt hagyományt kétség esetében legkorábban a túlélő házastárs halálakor lehet kiadni.

hiszen a házastársak ezzel tudnak egymásról az egyik fél halála után is gondoskodni, illetve fennáll az a lehetőségük is, hogy a közös vagyon sorsát mindkét fél halála után egyértelműen és közös akarattal rendezzék.⁷

III.

A fentiekben jelzett magyar jogtörténeti előzményekhez és a létező külföldi példákhoz képest a jelenleg hatályos magyar polgári jog kifejezetten tilalmazza az utóöröklést. A Ptk. 645. §-a az alábbiak szerint rendelkezik: 645. § (1) *Az örökhatyó olyan végrendeleti intézkedése, amely szerint az örökségben vagy annak egy részében valamely eseménytől vagy időponttól kezdve az eddigi örököst más váltja fel, érvénytelen. Az elsősorban nevezett örökös halála esetére történt örökösnevezés azonban mint helyettes örökösnevezés megáll, ha annak feltételei megvannak.*

(2) *Ez a rendelkezés nem zárja ki a feltételtől vagy időponttól függő hagyományrendelést. Az, aki a hagyomány tárgyát megszerezte, azzal – a feltétel vagy időpont bekövetkezéséig – sem élők között, sem halál esetére nem rendelkezhet. A hagyomány tárgyként szolgáló ingatlanra az ingatlan-nyilvántartásban elidegenítési és terhelési tilalmat kell bejegyezni. Ez a rendelkezés harmadik személy jóhiszemű és ellenérték fejében szerzett jogát nem érinti.*

Mint látható, a jelenleg hatályos magyar jog az utóöröklést nem, csupán az utóhagyomány rendelkezését teszi lehetővé.⁸ (Érdemes egyébként ebből a szempontból is figyelemmel lenni a Ptké. 93. §-ra, mely szerint amennyiben az öröklés a Ptk. hatályba lépése előtt nyílt meg, az utóöröklésre akkor is a korábbi jogot kell alkalmazni, ha az utóöröklés a Ptk. hatályba lépése után következett be.)

A Ptk. korabeli miniszteri indokolása szerint a végrendelezési szabadság helyes értelme csak az lehet, hogy az örökhatyó a vagyontárgyai felett halála esetére egyszeri rendelkezési jogot nyer, ezt a jogot nem gyakorolhatja több ízben, örökösait is megkötve ezáltal, mert ezzel az előöröklést korlátozza a tulajdonjoga gyakorlásában és megfosztja végrendelezési jogától.⁹ A Ptk. alapján kialakuló gyakorlat ennek maximálisan eleget is tett.

Ebben a tekintetben utalunk a BH. 1992.246. sz. alatt közzétett határozatra, mely szerint az utóörökös-nevezésre vonatkozó érvénytelenség a végrendelet többi rendelkezésének érvénytelenségét nem vonja maga után. A konkrét eset szerint a végrendeletből kitűnő

⁷ Az utóöröklés osztrák és német szabályaihoz lásd különösen: Boóc Á.: *Megjegyzések az utóöröklés szabályozásához a német és az osztrák magánjogban*. In: Scire aliquid laus est. Tudományos diákköri dolgozatok, 2002. (szerk.: GARAI B. és TAKÁCS P.) Budapest, 2003. 61-74.o. A *Berliner Testament* fogalmához lásd különösen: PH. STICHERLING: *Zum Begriff des Berliner Testaments* Juristische Schulung - JuS 2002, 1248.

⁸ Lásd: TÖRÖK G. (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata. V. kötet. Öröklési jog*. Budapest, 2005. 204 – 205. o.

⁹ Érdemes megjegyezni, hogy tankönyvében FABIÁN FERENC az utóörökös – előörökös relációjában az előöröklést tulajdonképpeni haszonélvezőnek tekinti, akinek az utóöröklés beálltával haszonélvező módjára kell elszámolnia az utóörökössel. FABIÁN szerint „a szituáció jellegzetessége még az, hogy az utóörökös a végrendeletben megjelölt feltétel bekövetkezéssel nem az eredetileg megjelölt örökös (előörökös) örökösiévé válik, hanem az örökhatyó örököse lesz.” Lásd: FABIÁN F.: *Előadásvezetők az öröklési jog köréből*. Budapest, 2012. 56. o.

módon az örökhagyó a házasingatlan-illetőségét csak a házastársa, a felperes halála után kívánta a végrendeletben megnevezett örökösnek juttatni. Az örökhagyó szándéka szerint tehát addig az időpontig az ingatlanilletőség a felperest illette. Ez valójában egy, a Ptk. szerint meg nem engedett utóörökös-nevezés, azonban eme rendelkezés érvénytelensége a többi rendelkezés érvényességét nem érinti.¹⁰

Érdemes azt is megjegyezni, hogy a Ptk. 645. § (1) bekezdésének második mondata – mely szerint egyes feltételek megléte esetében az elsősorban nevezett örökös halála esetére történt örökösnevezés mint helyettes örökösnevezés érvényesülhet – csak látszólag jelent kivételt az utóörökös nevezés tilalma alól, mivel az utóörökösként nevezett személy ilyen esetben nem mint utóörökös, hanem mint helyettes örökös fog örökölni.¹¹

IV.

Az 1050/1998. (IV. 24.) Kormányhatározattal elrendelt új Ptk – kodifikáció során alapvetően felmerült ama kérdés is, mely szerint az utóöröklés helyet kaphatna-e az új Polgári Törvénykönyvben. Megjegyezzük, a szakirodalomban korábban is voltak olyan álláspontok, melyek támogatták az utóörökös nevezését. Weiss Emília a túlélő házastárs öröklési jogi helyzetével foglalkozó monográfiájában úgy foglalt állást, hogy a túlélő házastárs esetében vissza kellene állítani az utóöröklést.¹² Ez az elképzelés az utóöröklést úgy szabályozza, hogy a házastársak végrendeleteikben egymást örökössé nevezhetik, úgy, hogy egyik a másinak előörököse, és az előörökös halála után az örökséget egy harmadik személy öröklí. Az utóöröklés e típusa – igen hasonlít a német jogban ismert, és fent kifejtett *Berliner Testament* fogalmához.

A Kodifikációs Bizottság 2001. november 8. napján tartott ülésén elfogadott Konceptió az utóöröklés vonatkozásában az alábbiakat rögzíti: „A Polgári Törvénykönyv meghatározott szűke körben ismerje el újból az utóörökösnevezés, illetve a maradék-utóörökösnevezés lehetőségét. Így ismerje el egyfelől, hogy házastársak egymás javára akár közös végrendeletben, akár nem közös végrendeletben úgy is végrendelkezhetnek, hogy a végrendeletben örökösül nevezett házastárs előörökös legyen, és halála után a még meglévő örökséget utóörökösként akár az első örökhagyó családjához tartozó, akár más általa megnevezett személy örökölje – ez az ún. maradék-utóöröklés az ingyenes rendelkezés kivételével az előörökösnek az öröklött vagyonnal való rendelkezési jogát ne korlátozza – és ismerje el másfelől a *substitutio pupillaris* intézményét, vagyis azt a lehetőséget, hogy az örökhagyó végrendeletében a végrendelkezésre képtelen leszármazójának utóörököst rendelhessen arra az esetre, ha a leszármazó végrendelkezésre képtelen életkorban vagy állapotban hal meg. Az utóörökös-nevezés ennél szélesebb körű, általános elismerése változtatlanul nem indokolt, a házastárs javára szóló végrendeletben ilyen rendelkezés

¹⁰ Lásd: OSZTOVITS A. (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény magyarázata*. II. Budapest, 2011. 2215. o.

¹¹ Lásd: GELLÉRT GY. (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata* II. Budapest, 1998⁴. 1948. o.

¹² WEISS E.: *A túlélő házastárs öröklési jogi jogállása történeti kialakulásában és fejlődési tendenciáiban*. Budapest, 1984. WEISS utal arra, hogy a maradék-utóörökléshez hasonló rendelkezést tartalmazott az egykori Német Demokratikus Köztársaság joga a kizárólag a házastársak tekintetében megengedett közös végrendeletek esetében.

lehetővé.”¹³ A Konceptió kiemeli, hogy különösen a szerzői jogok területén lenne fontos az utóöröklés alkalmazása.¹⁴ (Megjegyezzük, hogy a jelenleg hatályos Ptk. elfogadása előtt Nizsalovszky Endre volt hasonló állásponton.¹⁵)

A Vékás Lajos által szerkesztett Szakértői Javaslat az utóöröklés kapcsán az alábbi szabályt tartalmazta: „6:32.(1) § Az örökhagyó olyan végrendeleti intézkedése, amely szerint az örökségben vagy annak egy részében valamely eseménytől vagy időponttól kezdve az eddigi örökösöt más váltja fel, érvénytelen. (2) Az örökhagyó érvényesen nevezhet utóörökösöt az elsősorban örökösnek nevezett leszármazójára háramlott hagyatéokra arra az esetre, ha a leszármazó nem rendelkezik végrendeleti képességgel és anélkül hal meg, hogy ezt a képességet megszerezte volna. Az utóörökös-nevezés az előörökös rendelkezési jogát nem érinti.” A Javaslat meghagyja az utóhagyomány-rendelés lehetőségét, valamint azon szabályt is, hogy az elsősorban nevezett örökös halála esetére történt örökös-nevezés helyettes örökös-nevezésként megáll, ha annak feltételei megvannak.

A Szakértői Javaslat ezen szabály indokaként kiemeli, hogy az előkészítés során felmerült az a gondolat, hogy az utóörökös-nevezést házastárs előörökössé nevezése mellett ismerje el, elsődlegesen a szerzői jogdíjakhoz, szabadalmi díjakhoz és más folyamatosan és időszakonként visszatérően érvényesíthető vagyoni követelésekhez kapcsolódóan.

A Javaslat azonban azzal az indokkal, hogy a szóban forgó hagyatéki tárgyakra külön szabályt felállítani nehéz lenne, és szintén nehézségekbe ütközne a megfelelő elkülönítés, elvetette ezt a lehetőséget. Ugyanakkor a Javaslat lehetővé tette a végrendeleti képességgel nem rendelkező és ilyen állapotban meghaló leszármazó számára az utóörökös rendelését, ami voltaképpen a római jogból ismert *substitutio pupillaris* újabb megjelenése. Ennek indokát a Javaslat az alábbiak szerint foglalja össze: „Az utóöröklés általános tilalma alól kivételként elismeri viszont a Javaslat a *substitutio pupillaris* intézményét. Ez azt jelenti, hogy az örökhagyó érvényesen nevezhet utóörökösöt, ha az előörökös – életkora miatt vagy egyéb okból – érvényes végrendeletet sem az örökössé nevezésekor sem később nem tud tenni. A kiskorúság miatt vagy egyéb okból cselekvőképtelen előörökös azonban a hagyatéki vagyonnal – a cselekvőképtelen nyilatkozatának érvényességére vonatkozó korlátok között – szabadon rendelkezhet. Ez az utóörökös-nevezés tehát ún. maradék-utóöröklést jelent.”¹⁶

Az új Polgári Törvénykönyv 2009. évi – az Országgyűlés által elfogadott – szövege a fenti javaslatához képest tartalmaz változásokat. Ezen szövegváltozat az alábbi:

6:30. § [Az utóörökös nevezése, az utóhagyomány rendelese]

(1) Az örökhagyó olyan végrendeleti intézkedése, amely szerint az örökségben vagy annak egy részében valamely eseménytől vagy időponttól kezdve az eddigi örökösöt más váltja fel, érvénytelen.

13 A Konceptió teljes szövegét lásd: *Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója*. Magyar Közlöny, 2002/15/II. szám. Közzétéve a Kormány 1009/2002. (I. 31.) Kormányhatározata alapján. Lásd továbbá: WEISS E.: *A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója*. Polgári Jogi Kodifikáció 6/2001. 16-27. o.

14 Ezzel kapcsolatban lásd különösen: BOÓC Á.: *Az utóöröklés jogintézménye a magyar magánjogban*. Közjegyzők Közlönye, 6 (2002), 14 – 15. o.

15 Lásd: NIZSALOVSKY E.: *A szerzői jog öröklése és a Ptk. tervezete*. Magyar Jog 6 (1958). 167-172.o.

16 Lásd: VÉKÁS L. (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, 2008. 1164. o.

- (2) Az elsősorban nevezett örökös halála esetére történt örökösnevezés helyettesörökös-nevezésnek minősül, ha annak feltételei megvannak.
- (3) A házastársak és az élettársak egymás javára érvényesen tehetnek olyan végrendeletet, amelyben az örökhagyó az örökössé nevezett házastárs vagy élettárs halála esetére utóörököszt nevez. A házastársnak, élettársnak az örökséggel történő, a szokásos mértéket meghaladó ingyenes rendelkezése – az utóörökös előzetes hozzájárulása vagy utólagos jóváhagyása hiányában – érvénytelen. Az érvénytelenségre jóhiszemű és visszterhes jogszerzőkkel szemben hivatkozni nem lehet.
- (4) Az örökhagyó érvényesen nevezhet utóörököszt az elsősorban örökösnek nevezett leszármazójára háramlott hagyatékára arra az esetre, ha a leszármazó nem rendelkezik végrendekezési képességgel, és anélkül hal meg, hogy ezt a képességét megszerezte volna.
- (5) A feltételtől vagy időponttól függő hagyományrendelet, valamint a feltételtől vagy időponttól függő meghagyás érvényes. A feltételtől függő örökösnevezés is érvényes, de a feltétel nem szolgálhat a hagyaték megnyílta utáni időre. A hagyaték megnyílta utáni időre szóló feltétellel történő örökösnevezés – ha az egyben nem megengedett utóörökös-nevezés – érvénytelen. Az, aki a hagyomány tárgyát megszerezte, azszal – a feltétel vagy időpont bekövetkezéséig – sem élők között, sem halál esetére nem rendelkezhet. Ez a rendelkezés harmadik személy jóhiszemű és ellenérték fejében szerzett jogát nem érinti.

A Kodifikációs Főbizottság 2012. évi Javaslatára szintén – kis mértékben – eltér a 2007. évi, illetve a 2009. évi verziótól. Ezen – a jelen tanulmány írásakor ismert utolsó – szövegváltozat az alábbi:

7:28. § [Utóörökös nevezése]

- (1) Érvénytelen az örökhagyó olyan végrendeleti intézkedése, amely szerint az örökségben vagy annak egy részében valamely eseménytől vagy időponttól kezdve az addigi személyt más személy (utóörökös) váltja fel.
- (2) Az elsősorban nevezett örökös halála esetére történt örökösnevezés helyettes örökös nevezéseként érvényesül, ha annak feltételei megvannak.
- (3) Az örökhagyó érvényesen nevezhet utóörököszt az elsősorban örökösnek nevezett házastárs halála esetére a házastársra háramlott hagyatéokra. Utóörökös nevezése a házastárs visszterhes rendelkezési jogát és a szokásos mértékű ajándéknál nem nagyobb értékre vonatkozó ingyenes adományozási jogát nem érinti. Ezeket a szabályokat a bejegyzett élettárs utáni utóöröklésre is megfelelően alkalmazni kell.
- (4) Az örökhagyó érvényesen nevezhet utóörököszt az elsősorban örökösnek nevezett leszármazójára háramlott hagyatékára arra az esetre, ha a leszármazó nem rendelkezik végrendekezési képességgel, és meghal anélkül, hogy ezt a képességét megszerezte volna. Az utóörökös nevezés az elsősorban örökösnek nevezett leszármazónak a cselekvőképességi szabályok korlátai közötti rendelkezési jogát nem érinti.

A tervezet 7:28. § (1) bekezdése főszabály szerint az utóöröklést nem engedélyezi, hiszen kimondja, hogy érvénytelen az utóörökös nevezése, és azt helyettes örökösnevezésnek kell tekinteni, amennyiben ennek feltételei fennállnak. A tervezet két lényeges kivételt fogalmaz meg, az egyik kivétel a házastársra hagyományozott vagyontárgy, mely esetében lehetséges az utóöröklés, a másik pedig a leszármazó esete, amennyiben a leszármazó nem rendelkezik végrendekezési képességgel, és úgy hal meg, hogy ilyen képessége nincsen. Ez voltaképpen a római jogból ismert *substitutio pupillaris* megjelenése.

Megítélésünk szerint abban az esetben, ha a jogalkotó két, ennyire lényeges esetkörben lehetővé tette az utóöröklést, akkor lényegében értelmét veszti az utóöröklést egyébként megtiltó törvényi főszabály.

A házastárs esetében megengedett utóöröklés pedig valójában a német jogban ismert *Berliner Testament* analógiáján alapszik, azzal, hogy a *Berliner Testament* a házastársak közös végrendelete, mely szerint egymást egymás örököséivé teszik, és a túlélő házastárs halálát követően egy harmadik személy lesz az örökös.

Amennyiben az új Ptk tervezete megengedi házastárs esetében az utóöröklést, akkor ebben az esetben célszerű lenne a *Berliner Testament* átvétele is a magyar jogba. A 7:23. § ugyan bizonyos feltételek mellett ismeri a házastársak közös végrendeletét (ahhoz speciális alaki feltételeket ír elő), de ez még a 7:28. §-ban lehetővé tett utóörökléssel együtt sem ekvivalens a *Berliner Testament* fogalmával.¹⁷ Arra tekintettel azonban, hogy a jogpolitikai cél egyértelműen az, hogy a házastársaknak a közös vagyonról és egymás sorsáról a haláluk után megfelelő lehetőségük legyen gondoskodni, megítélésem szerint a *Berliner Testament* teljes körű beépítése a magyar jogba eme célt elsősorban lenne képes szolgálni.

17 A közös végrendeletek bevezetésével kapcsolatban egyébként WEISS EMÍLIA az alábbiakra hívja fel a figyelmet: „A közös végrendelet újbóli elismerése különösen az ún. kölcsönös és az ún. kölcsönös – viszonyos végrendeletek vonatkozásában igényel olyan kérdésekben többszabályozást, vajon mennyiben legyen megengedett vagy éppen meg nem engedett az ilyen közös végrendeletek egyoldalú visszavonása, vajon terjedjen-e ki a közös végrendeletben elígért vagyon az e vagyonnal való élők közötti ingyenes rendelkezés korlátozására is vagy ne; de az életviszonyok, a vagyoni viszonyok, a családi viszonyok mai gyors változásai a szabályozás során minden bizonnyal további megfontolásra érdemes kérdéseket is fel fognak vetni.” Lásd: WEISS E.: *A Polgári Törvénykönyv öröklési jogi könyvének kodifikációja* elé. In: *Magister artis boni et aequi. Studia in Honorem Németh János.* (szerk.: KISS D., VARGA I.) Budapest, 2003. 990 – 991. o.